

РЕЦЕНЗИЯ

от **Акад. проф. д-р Петя Иванова Василева, д.м.н.**

ръководител СОБАЛ „Академик Пашев”, МУ София

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„ДОКТОР”**

професионално направление: 7.1 Медицина, МУ Варна

научна специалност: Офталмология, шивър 03.01.36

Автор: д-р Ивелина Йорданова Питакова

Форма на докторантура: самостоятелна подготовка

Научна организация: Катедра „Очни болести и зрителни науки”, МУ Варна

Тема: „Зрителна рехабилитация при слабо зрящи със социално значими очни заболявания”

Научен ръководител: Проф. д-р Зорница Златарова, д.м.н.

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Представеният комплект документи е в съответствие с Правилника за придобиване на ОНС „доктор” в МУ-Варна.

2. Кратки биографични данни на докторанта

Средното си образование д-р Ивелина Йорданова Питакова е получила в ПМГ „Св. Климент Охридски”, гр. Силистра, с отличен успех. Висше образование придобива по специалност Медицина в МУ Варна с отлична диплома (1995-2001г.). Придобива опит във фармацевтичен сектор като медицински представител (2001-2003г.). През периода 2003-2007г. провежда специализация по „Очни болести”, шифър 03.01.36, в СБОБАЛ Варна, МУ Варна. Междувременно се обучава по хомеопатия?! в МУ-Варна (период 2002-2004г.). Започва да набира опит и в „Оптика Нова”-Варна от февруари 2004г. върху

зрителната рехабилитация. След обучение във ФОЗ за периода 2014-2018г. получава специалност по „Обществено здравеопазване“, магистратура „Здравен мениджмънт“. От 01.2007г. работи като специалист офталмолог в ОМЦ „Св. Николай Чудотворец“. От 02.2020г. е на длъжност специалист офталмолог в МЦ „Black Sea“ – морска медицина. Д-р Питакова проявява широки интереси и възможности в основните области на офталмологията. Включва се в многобройни курсове върху диагностиката (ОСТ, контактна корекция, АМТ), както и детско зрение, ретинопатия на недоносени, миопия и др. През 2016г. провежда обучение по естетична дерматология, а по-късно (2018г.) – по преподавателска правоспособност. В този период защитава дипломна работа към ФОЗ на тема „Интегриран подход при слабозрящи с акцент към low vision специалистите“. Участва в конференции, научни проекти и образователни кампании.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Разработваният в дисертационния труд проблем, представляващ проучване и анализиране на съвременни възможности за зрителна рехабилитация на слабозрящи, е извънредно актуален. Изследвани са болни с наличие на социално значими очни заболявания с най-широко разпространение в България. Д-р Питакова се насочва към ефективно приложение на разнообразни средства за зрително подпомагане и подобряване качеството на живота. Най-висока честота у нас имат очните заболявания, характерни за страните със застаряващо население. Съществуващите трудности в здравната мрежа водят до късно диагностициране при МДСВ, глаукома, диабетна ретинопатия. При тези заболявания има нарастваща нужда от навременна очна помощ и рехабилитация поради променената възрастова структура, както и новите възможности да лекуваме болести, които бяха нелечими до преди няколко години. „Загубата на време е загуба на зрение!“

Нарастват проблемите и сред младото поколение, поради свръхнатовареност на зрението и злоупотреба с използването на дигитални устройства. Поздравявам научния ръководител проф. Златарова за навременната идея да насочи докторантката към проучване възможности за подобряване качеството на живота на слабозрящите, както и зрително подпомагане при обучението на зрително увредени деца. За нашата страна е целесъобразно изработване и приложение на алгоритъм на поведение при лица с увредено зрение, и въвеждане на съвременни методи за зрителна рехабилитация. Необходимо е създаване на специализирани офталмологични центрове с допълнително обучен персонал за осъществяване на интегрирани грижи при слабозрящи и развитие на това важно направление в офталмологията.

4. Познание на проблема

Литературният обзор е представен на 48 страници, съдържа 166 заглавия и представлява амбициозен опит да се обобщи историята на познанията върху слепотата, епидемиологията, терминологията и класификацията на зрителните увреждания.

Включени са основни източници от световната литература върху разпространението на слепотата и намаленото зрение, включително източници от последните години (Lancet, СЗО, Public health и др.). Накратко са представени и данни върху социално значимите заболявания МДСВ, глаукома, диабетна ретинопатия. Втората част на обзора е посветена на методите и средствата на зрителната рехабилитация и зрителното подпомагане. Д-р Питакова е представила подробно и данни от проведени проучвания върху възможностите за рехабилитация на зрително увредени деца. Оправдано е насоченото внимание към съдбите на тези деца, тъй като ако се изчислява мястото на тежкото зрително увреждане като „години в слепота”, то детската слепота получава първо място по значимост.

Обзорът съдържа информация върху опита от приложението на както вече отречени, така и съвсем иновативни средства и техники за зрителна рехабилитация (вкл. хардуерни и софтуерни). Важна част от обзора са представените данни за медицинския стандарт по очни болести (включващ рехабилитация на зрението), върху различни закони и допълнителни разпоредби, законодателство свързано с експертиза на работоспособността, социална интеграция и др. Авторката представя и критичен анализ на новата законодателна рамка с постановления от №144 29 оюи 2022г.

Д-р Питакова обобщава необходимостта от законово регламентиране на дейностите по профилактика, рехабилитация и адаптация на слабозрящи. Представя се като удачен модел създаване на специализирани центрове за профилактика на зрението, слабозрящи и зрителна рехабилитация – по модела на МУ-Гюбинген.

5. Методика на изследването

Приложените методики са подходящи за този обем на изследване и позволява постигане на поставените цел и задачи. Трудно може да се получи статистическа значимост на някои изводи при недостатъчен брой болни и липса на рандомизация при включването.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Представените резултати при изпълнение на основните задачи съдържат категорични изводи за недостатъчната информираност на проучените групи лица по темата за слепотата, слабозрящите и системата за зрително подпомагане. Тези много полезни данни дават ценни насоки за бъдеща дейност в това направление.

Новаторският подход съдържа приложената схема за рехабилитация на групите слабозрящи пациенти с проследяване на резултатите в 3 месечен срок. Тревожен е установеният факт за недостатъчния интерес и трудно сътрудничество от страна на нуждаещите се пациенти. Много ценна информация съдържа раздела относно продължителните грижи и зрително подпомагане при деца – учащи се с намалено зрение. Резултатите от анализа на състоянието в двата проучени периода на включените деца: 23 от 2009г. и 16 от 2011г. съдържат важни изводи за практиката. Авторката представя

анализ на възможностите за достъп до зрителна рехабилитация и съществуващите бариери у нас. Въз основа на получените данни, че 75-95% слабозрящи могат да бъдат зрително рехабилитирани с оптични средства, се предлага нов цялостен модел за работа. Представен е алгоритъм на действие, интегриран подход за обхващане и проследяване на слабозрящия пациент. В настоящата разработка трудно може да се говори за категорични резултати по групи диагнози, поради недостатъчния брой пациенти и липсата на рандомизация. Приемам напълно предложените в дисертацията методи за зрително рехабилитиране, оценени и приети от изследваните болни със социално значими заболявания. Приложеното обсъждане съдържа ценни анализи, идеи и предложения.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Основните научноприложни постижения се съдържат в получаване и доказване на нови факти по отношение нивото на информираност на пациентите, както и на медицински специалисти по въпросите за слепотата и слабозрящите. Тези резултати насочват към необходимост от създаване на нова стратегия за дейности с основателно очакване на голяма ефективност при внедряване в практиката.

Значителен принос съдържа задълбочената оценка на съществуващите трудности и бариери в областта на зрителната рехабилитация. Научно обоснована е необходимостта от създаване на функционални кабинети със съвременно оборудване за зрителна рехабилитация. Принос представлява и задълбоченият анализ върху необходимостта от субспециализация в областта на зрителната рехабилитация и причините за липса на мотивация в тази област от страна на офталмолозите: бавна и продължителна работа с много увредени болни. Методичен принос се съдържа в определянето на оптимален период за проследяване за адаптация към приложената рехабилитация – 3 месеца. С този труд се открива пренебрегвана и много перспективна област за бъдещо развитие в офталмологията.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Резултатите от дисертацията са отразени в публикации № 1, 3, 4 и 5, и отразяват редица аспекти от дисертационния труд.

Класирани по вид те са: статии - 4бр., доклади - 2бр., популярни публикации – 2бр.

Класирани по значимост: статии с импакт фактор – 1бр., доклади в трудове на национални научни конференции – 4бр.

Написани на английски език – 1бр. Цитирани в наше списание – 1бр.

9. Лично участие на докторантката, оригиналност и автентичност на дисертационния труд

Самото начинание, научното търсене, характерът и обемът на проведените изследвания насочват към активен личен интерес и посветеност на проблема за зрителна рехабилитация.

10. Автореферат

Авторефератът представя основните научнопрактически постижения и преспективи за бъдещо развитие и приложение на идеите и практиките заложи в дисертацията.

11. Критични забележки и препоръки

Приемам като пропуск липсата в обзора на някои от основополагащите монографии и трудове по проблемите на слепотата у нас (монографии на акад. Пашев, проф. Василев). Липсва анализ и на публикуваното в международно списание „Популационно рандомизирано проучване върху разпространението и причините за слепота и намалено зрение в Югозападна България”.

Съотношението между броя на пациентите с МДСВ и глаукома не съответства на реалната им значимост по отношение нуждата от зрителна рехабилитация. Не е ясно по какви критерии и/или индикации са включени пациентите в клиничното проучване. Смятам, че би било удачно да се спомене принципната разлика между характера на зрителното увреждане: при МДСВ – загуба на централно зрение, а при глаукома – запазване до късен стадий на централен зрителен остров с ранна загуба на периферно зрение. Отчитаме и наличието на известни затруднения поради ограничителните мерки по време на Ковид епидемията.

12. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Всяко увреждане на зрението води до трудности в ежедневните битови и професионални дейности – четене, шофиране, спорт, неспособност за грижа за семейството, както и опасност от травми и счупвания при падане. Слепотата представлява най-тежката инвалидност. Тя е лична трагедия за индивида и социална тежест за обществото. Нивото на лечебната и хирургическа дейност у нас напълно покрива най-високите световни изисквания. От друга страна е необходимо да се отчете значителното пренебрегване на превантивни и рехабилитационни дейности в нашата страна.

Бих препоръчала на д-р Пятакова да продължи да действа активно към утвърждаване на заложените в дисертационния труд идеи и предложения за изграждане на първия специализиран център, посветен на проблемите на слепотата, превенцията и рехабилитацията на слабозрящи. Необходима е и преоценка на дейностите на ФОЗ у нас за включване на превантивните и рехабилитационни стратегии като обща цел във всекидневната лекарска практика.

13. Заключение

Давам категорична **положителна** оценка на дисертационният труд на д-р Питакова, който съдържа значими за практиката научноприложни приноси. С този труд се открива пренебрегвана и много перспективна област за бъдещо развитие в офталмологията.

Предлагам на почитаемото жури да присъди образователната и научна степен „доктор” на д-р Ивелина Питакова.

20.03.2023г.

**Акад. проф. д-р Петя Иванова Василева, д.м.н.,
FEBO, MPH (Johns Hopkins)
Ръководител СОБАЛ „Академик Пашев”, МУ-
София**